

Jak Bolesław Leśmian opisuje miłość? *W malinowym chruśniaku*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Bolesław Leśmian, *Trzy róże*, [w:] tegoż, *Łąka*, Warszawa 1920, s. 126–127.
- Źródło: Teresa Skubalanka, *U źródeł stylu erotyków Leśmiana*, [w:] *Studia o Leśmianie*, red. Janusz Sławiński, Michał Głowiński, Warszawa 1971, s. 129.
- Źródło: Bolesław Leśmian, ****W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, oprac. J. Trznadel, Wrocław 1983, s. 88.

Jak Bolesław Leśmian opisuje miłość? *W malinowym chruśniaku*

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Wiersze o tematyce miłosnej znane są od starożytności – przypomnijmy chociażby twórczość Safony. W Polsce były uprawiane od renesansu, począwszy od Jana Kochanowskiego, przez Jana Andrzeja Morsztyna, w Młodej Polsce – Kazimierza Przerwę-Tetmajera czy Leopolda Staffa. W poezji powstającej w okresie międzywojennym, po erotyki sięgali m.in. Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłakowiczówna czy Julian Tuwim. Subtelne i oryginalne wiersze miłosne pisywał także Bolesław Leśmian – poeta wymykający się wszelkim kategoryzacjom.

Twoje cele

- Zinterpretujesz wiersz Bolesława Leśmiana *W malinowym chruśniaku*.
- Wyjaśnisz funkcję środków artystycznego wyrazu w utworze Leśmiana.
- Omówisz cechy typowe dla poetyki Leśmiana.

Przeczytaj

O autorze

Bolesław Leśmian jest uznawany za jednego z najoryginalniejszych polskich poetów. Tworzył w dwudziestoleciu międzywojennym – okresie obfitującym w interesujące zjawiska poetyckie. Nie wpisał się w żaden nurt, nie podążył za żadną grupą poetycką – wypracował osobny i charakterystyczny styl.

Jednym z najważniejszych poetyckich tematów Bolesława Leśmiana była miłość. Poeta ożenił się z malarką Zofią Chylińską, jednak miłością jego życia była Dora (Teodora) Lebenthal – lekarka żydowskiego pochodzenia, która stała się inspiracją do napisania cyklu *W malinowym chruśniaku*. Poznał ją w Łży, gdzie przyjeżdżał wraz z rodziną na letni wypoczynek. Podobno po raz pierwszy zobaczył ją w zagajniku z malinami.

Bolesław Leśmian (1877-1937)

Źródło: domena publiczna.

Symbolizm w erotykach Bolesława Leśmiana

Bolesław Leśmian, szczególnie w początkowej fazie pracy literackiej, w swoich lirykach miłosnych bardzo często korzystał z rozwiązań stylistycznych, charakterystycznych dla poetyki [symbolizmu](#). Artysta szczególnie upodobał sobie motyw róży, który obecny jest w sztuce już od czasu starożytności i wyobraża miłość (cielesną oraz duchową). Ten mocno wyeksploatowany i zużyty już [symbol](#), poeta wykorzystał w zupełnie nowy sposób:

((Bolesław Leśmian

Trzy róże

A jeśli jeszcze, prócz duszy i ciała
Jest w tym ogrodzie jakaś róża trzecia,
Której purpura przetrwa snów stulecia,
To wszakże ona też nam w piersi pała —
Ta róża trzecia, prócz duszy i ciała!

Źródło: Bolesław Leśmian, *Trzy róże*, [w:] tegoż, *Łąka*, Warszawa 1920, s. 126–127.

Do tradycyjnej opozycji dusza – ciało (róża pierwsza – róża druga) Leśmian dołączył „różę trzecią”. Zabieg ten rozbija uschematyzowaną symbolikę wiążącą się z tym kwiatem, wymykając się percepcji czytelnika. Po lekturze nie jesteśmy w stanie precyzyjnie określić, czym dokładnie jest ta nowa, trzecia, leśmianowska róża. Na pewno czymś wiecznym i ponadczasowym, jednak tu tropy się kończą. I dokładnie o taki efekt chodzi poecie, gdyż symboliści celowo pozostawiali w swoich tekstach szereg niedomówień znaczeniowych. Mamy więc „jakąś trzecią różę”, różę rozmytą, konturową, ale nie koturnową. Nowatorską, ale i niedookreśloną. W bardzo wielu wierszach Leśmiana odkryjemy podobne zabiegi, dokonywane na innych powszechnie rozpoznanych motywach i symbolach. W [erotykach](#) będą to głównie usta, dłonie, oczy, śpiew oraz łoże.

((Teresa Skubalanka

U źródeł stylu erotyków Leśmiana

Jak widzimy, mimo programowego przełamywania konwencji symbolizmu przynajmniej w liryce osobistej jest tej symboliczności wiele, dzięki czemu liryka ta przedstawia się jako twórczość wielostylowa. (...) Erotyki Leśmiana, wychodząc ze szkoły symbolizmu i nigdy się jej nie wyrzekając, wypracowały sobie jednak kolejno coraz to nowe artystyczne ujęcia.

Źródło: Teresa Skubalanka, *U źródeł stylu erotyków Leśmiana*, [w:] *Studia o Leśmianie*, red. Janusz Sławiński, Michał Głowiński, Warszawa 1971, s. 129.

W malinowym chruśniaku

Za najdoskonalsze literacko przykłady liryki miłosnej Leśmiana badacze uważają te, zamieszczone w cyklu pt. *W malinowym chruśniaku* z tomu *Łąka* (1920 r.). Składa się na niego jedenaście utworów, które stylistycznie nawiązują do erotyków Adama Mickiewicza.

Najśłynniejszy z nich, tytułowy *** *W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem* jest przykładem liryki bezpośredniej i opiera się na bergsonowskiej koncepcji *Élan vital*. Leśmian, w swoim intymnym, miłosnym wyznaniu kreuje świat przedstawiony jako ciągle „stający się”, poddany nieustannej ewolucji, znajdujący się w „życiowym pędzie”. Relacja kochanków jest przez ten „pęd” zdeterminowana oraz zdynamizowana. Uczucie jakie dzieli jest rodzajem twórczej, witalnej energii, napędzanej i napędzającej rzeczywistość, która ulega wiecznej przemianie. Symbolem-rekwizytem skupiającym erotyzm bohaterów lirycznych są maliny. Leśmian świadomie rezygnuje z róż, będących powszechnym wyobrażeniem miłości, na rzecz tych leśnych owoców. Są one kwintesencją gorącego romansu, symbolizują także moc pierwszego kontaktu cielesnego zakochanej pary. Czerwień malin wzmacnia dodatkowo witalne aspekty *Chruśniaka*, gdyż kulturowo wiąże

się ona właśnie z pojęciem sił życiowych, napiętności oraz płodności. W wierszu poeta zastosował także, bardzo popularną w ówczesnej europejskiej liryce, synestezję. Zabieg ten dodaje opisanej sytuacji erotycznej – mistycyzmu oraz niesamowitości, pomimo że jest ona ufundowana na realistycznym podłożu – łonie natury, z całym jej zwierzęco-roślinnym mikroświatem.

((Boleśław Leśmian

***** *W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem***

W malinowym **chruśniaku**, przed ciekawych wzrokiem
Zapodziani po głowy, przez długie godziny
Zrywaliśmy przybyłe tej nocy maliny.
Palce miałaś na oślep skrwawione ich sokiem.

Bąk złośnik huczał basem, jakby straszył kwiaty,
Rdzawe guzy na słońcu wygrzewał liść chory,
Złachmaniałych pajęczyn skrzyły się wisiory,
I szedł tyłem na grzbiecie jakiś żuk kosmaty.

Dusznym było od malin, któreś, szepcząc, rwała,
A szept nasz tylko wówczas nacichał w ich woni,
Gdym wargami wygarniał z podanej mi dłoni
Owoce, przepojone wonią twego ciała.

I stały się maliny narzędziem pieśniedoty
Tej pierwszej, tej zdziwionej, która w całym niebie
Nie zna innych upoeń, oprócz samej siebie,
I chce się wciąż powtarzać dla własnej dziwoty.

I nie wiem, jak się stało, w którym okamgnieniu,
Porwałem twoje dłonie – oddałaś w skupieniu,
A chruśniak malinowy trwał wciąż dookoła.

Źródło: Boleśław Leśmian, ****W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, oprac. J. Trznadel, Wrocław 1983, s. 88.

erotyk

(gr. *erōtikós* – miłosny) – poetycki utwór liryczny o tematyce miłosnej

symbol

(gr. *symbolon* – znak rozpoznawczy, wiązać razem) – motyw lub zespół motywów występujących w dziele, który jest znakiem treści głęboko ukrytych, niejasnych i niejednoznacznych; symbol ma za zadanie kierować ku tym treściom myśl czytelnika. Wyrażają go słowa, gesty, obrazy, przedmioty rozpoznawalne tylko dla członków danej kultury i stale się zmieniające. Symbol jest znakiem językowym o wielu znaczeniach. Na przykład kolor czerwony symbolizuje miłość, ale w zależności od kontekstu, w którym występuje – może też oznaczać wstyd, zagrożenie, ogień piekielny

symbolizm

(gr. *symbolon* – znak umowny) prąd artystyczny w literaturze, malarstwie i muzyce zapoczątkowany w drugiej połowie XIX wieku, dążył do wyrażenia środkami artystycznymi ogólnoludzkich problemów psychologicznych, treści metafizycznych. W literaturze stał w opozycji do myśli filozoficznej pozytywizmu. Symboliści podejmowali filozoficzne zagadnienia absolutu i nieskończoności, interesowali się stanami podświadomości, snu czy halucynacji, nawiązywali do motywów mitycznych. Podstawowym środkiem ekspresji symbolizmu stał się symbol i personifikacja. Odrębność języka symbolistów polegała na aluzyjności, wieloznaczności, muzycznym kształtowaniu wypowiedzi, podkreślaniu jej walorów brzmieniowych

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z grafiką interaktywną, w której wyjaśniono symbolikę malin zawartą w utworze *W malinowym chruśniaku*. Wynotuj najważniejsze kwestie dotyczące znaczenia tych owoców w wierszu Leśmiana.

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 2

Scharakteryzuj bohaterów utworu, odwołując się do symbolicznej warstwy wiersza.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród poniższych wybierz cechy charakterystyczne dla twórczości Bolesława Leśmiana.

☐ Odwoływanie się do symboli

☐ Unikanie interpunkcji

☐ Neologizmy

☐ Dominacja tematyki patriotycznej

☐ Rozbudowane metafory

Ćwiczenie 2

Postaw tezę interpretacyjną. Wyjaśnij, o czym jest mowa w tekście wiersza.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij mapę myśli, biorąc pod uwagę budowę wiersza: wersyfikację, stroficzność, rymy, itp. Uwzględnij wpływ poszczególnych elementów na nastrój wiersza.

Ćwiczenie 4

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz „Prawda”, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub „Fałsz” – jeśli jest fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
W utworze ukazano przyrodę w makroskali, niczym z lotu ptaka.	☐	☐
Podmiotem lirycznym jest mężczyzna.	☐	☐
Utwór jest przykładem liryki pośredniej.	☐	☐
Opis przyrody uwypukla biologiczny wymiar spotkania bohaterów wiersza.	☐	☐
Zrywanie malin może być nawiązaniem do biblijnego zerwania owocu przez Ewę.	☐	☐
Chruśniak został przedstawiony jako miejsce niebezpieczne.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Nazwij środki stylistyczne i wyjaśnij ich funkcję w tekście.

cytat	nazwa środka	funkcja w tekście
„Zapodziani po głowy”		
„A szept nasz tylko wówczas nacichał w ich woni”		
„Złachmaniałych pajęczyn”		
„Bąk złośnik huczał basem, jakby straszył kwiaty”		
„wargami wygarniał”		

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jak obecność przyrody i sposób jej opisu wpływa na nastrój tekstu.

Ćwiczenie 7

Wysłuchaj utworu Marka Grechuty *W malinowym chruśniaku* i zastanów się, w jaki sposób za pomocą środków muzycznych uzyskano efekt ekspresji emocji.

Ćwiczenie 8

Napisz, jakie cechy typowe dla poezji Bolesława Leśmiana można zauważyć w wierszu *W malinowym chruśniaku*.

Praca domowa

Znajdź obraz lub grafikę, które mogłyby posłużyć za ilustrację do sytuacji lirycznej ukazanej w analizowanym wierszu Bolesława Leśmiana. Uzasadnij w 4-5 zdaniach swój wybór.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak Bolesław Leśmian opisuje miłość? *W malinowym chruśniaku*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

33) wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłakowiczówna, Julian Przyboś, Józef Czechowicz, Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dokona analizy i interpretacji wiersza Bolesława Leśmiana *W malinowym chruśniaku*.
- wyjaśni funkcję środków artystycznego wyrazu w utworze Leśmiana;
- omówi cechy typowe dla poetyki Leśmiana.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- plakat.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel wprowadza uczniów w temat lekcji. Następnie prosi, by uczniowie przygotowali – każdy indywidualnie – mapę myśli, której główne hasło brzmi: poezja miłosna. Wybrana osoba lub ochotnik przedstawia wynik swojej pracy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Następnie chętna osoba głośno odczytuje wiersz *W malinowym chruśniaku*.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę z uczniami o tym, jakie cechy poezji Leśmiana sprawiają, że może ona trafiać do współczesnych odbiorców i być np. wykorzystywana jako teksty piosenek. Można poruszyć zagadnienia atrakcyjności brzmieniowej, regularnej rytmiki, satysfakcji intelektualnej i estetycznej w zetknięciu z inwencją słowotwórczą Leśmiana i jego kreatywnym podejściem do składni.
Jeżeli pojawią się głosy argumentujące, że poezja Leśmiana jest nieatrakcyjna dla współczesnego odbiorcy (z powodu np. staroświeckiego słownictwa, ostentacyjnej emocjonalności, niecodziennej składni, elementów spekulatywnych itp.) warto i je przedyskutować.
3. Uczniowie zostają podzieleni na kilkusobowe grupy. Zadaniem każdego zespołu, przy współpracy z nauczycielem, jest przygotowanie plakatu, na którym zostaną zamieszczone następujące informacje dotyczące utworu *W malinowym chruśniaku*:
 - tytuł i autor wiersza,
 - określenie sytuacji lirycznej,
 - omówienie nastroju wiersza,
 - wyjaśnienie funkcji środków artystycznego wyrazu w utworze Leśmiana,
 - wskazanie motywu biblijnego,
 - omówienie podmiotu lirycznego,
 - wskazanie w wierszu cech erotyku,
 - rola natury.

Uczniowie, wykonując plakat, bazują również na ćwiczeniach z sekcji „Sprawdź się”.

Faza podsumowująca:

1. W fazie podsumowującej nauczyciel prezentuje grafikę interaktywną. Uczniowie w parach wyjaśniają symbolikę malin zawartą w utworze *W malinowym chruśniaku*.

Wynotowują najważniejsze kwestie dotyczące znaczenia tych owoców w wierszu Leśmiana.

2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Zadaje również pytania podsumowujące i prosi wybranych uczniów o odpowiedzi.

Praca domowa:

1. Zadanie dodatkowe, dla chętnych:

Wysłuchaj utworu Marka Grechuty *W malinowym chruśniaku* i zastanów się, w jaki sposób za pomocą środków muzycznych uzyskano efekt ekspresji emocji.

2. Znajdź obraz lub grafikę, które mogłyby posłużyć za ilustrację do sytuacji lirycznej ukazanej w analizowanym wierszu Bolesława Leśmiana. Uzasadnij w 4-5 zdaniach swój wybór.

Materiały pomocnicze:

- Teresa Skubalanka, *U źródeł stylu erotyków Leśmiana*, [w:] *Studia o Leśmianie*, red. Janusz Sławiński, Michał Głowiński, Warszawa 1971.
- Janda K., Grechuta M., *W malinowym chruśniaku*, Muza 1984.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Ilustracja interaktywna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.